

ТОК – ТОЛКУЙДАА, ООННЬОО, КЫАЙ

Тиэмэтэ: Саха сириг туһунан төһө билэбин?

Сыала – соруга: Саха сириг, Дьааҥы историятын, билиилээх дьоннорун, саха тылын – өһүн төһө билэллэрин бэрэбиэркэлээһин, билиилэрин ханатыы, төрөөбүт тылга,дойдуга тапталы иитии.

1 түһүмэх.

1 мүнүүтэҕэ бэриллэр ыйытыылар:

1. Олонхоҕо орто дойдуга үүнэр мас аата ? (Аал луук мас.)
2. Саамай билибит «Ийэ олонхоһут» аатын ылбыт Дьааҥы олонхоһута кимий ? (Дария Андреевна Томская –Чайка.)
3. Саха сиригэр хас улуус баарый? (34)
4. Саха сиригэр чаһыы хас курдааһына баарый? (3 часовой пояс.)
5. Нар. поэт М.Д.Ефимов хас сыллаахха төрөөбүтэй? (1927 с.)
6. Сахалартан бастакы учуонай-лингвист кимий?(Семен Андреевич Новгородов.)
7. Сахалыы алфавитка хас буукубалааһый?(40.)
8. Дулбалаахха маннайгы оскуола хас сыллаахха арыллыбытай? (1928 с.)
- 9.”Сэргэхчэй уонна Бэргэнчэй” диэн айымньы авторун ааттаан?(М.Д.Ефимов.)
10. Верхоянской куорат төрүттэммит сыла.(1638 с.)
11. «Дьааҥы аартыга » хаһыат хас сылтан тахсарый?(1938 с.)
11. Хас сыллаахха Саха сиригэр самолет көппүтэй?(1925с.)
12. “Саха саната” рубрика ханнык хаһыакка баарый?(«Кыым»)
- 13.Саха сиригэр хас куорат баарый?(13.)
14. Дулбалаахха хаһан телевизор кирибитэй?(1979 с.)
15. Дьокуускай куорат хас сыллаахха төрүттэммитэй(1638с.)?
16. Аатырбыт снайпер , Советской Союз геройа.(Ф.Охлопков.)
18. Көмүскэ диэн тугуй ? (Харах.)
- 19.Саха республикатын бастакы президена? (М.Е.Николаев.)
- 20.Саха сиригэр хас муора баарый? (Лаптевых ,Восточно- Сибирское)
21. Быырпах диэн тугуй? (Ынах кымыһа.)

- 22.Саха сириҥ территориятыгар саамай улахан сиэмэх кыыл. (Үрүҥ эһэ.)
23. Конституция диэн тылга 10 буква баар. (11)
25. Ыһыах ыһыллар сириҥ аата (түһүлгэ)
- 26.Кымыс баһар хомуос (удьаа)
27. Ынах кымыһын аата (быырпах)
28. Сүөһү хас мүһэлээҕий (8)
29. Үс атахтаах кыра намыһах чороон аата (балхах)
30. Дьөһөгөй диэн тыл суолтата (дьол)
31. Аал – Луук мас суолтата (ытык тиит (священное дерево))
32. 1994с. Дьааныга бастакы улахан ыһыах тэриллибитэ. Ол ыһыах туохха анаммытай (Дьөһөгөй ыһыаҕа, эбэтэр Улуу тунах ыһыаҕа)
33. Ох саа атын аата (айа)
34. Саха сиригэр саамай улахан сиэмэх кыыл (үрүҥ эһэ)
35. Уус тимири ууран таптайар тэрилэ (кыстык)
36. Хатарыллыбыт мунду аата (хохту)
37. Сатыы көс хас биэрэстэ буоларый (8 биэрэстэ)
38. Тириини тоҕо ыыстыылларый (уу киирбэтин диэн)
- 39.. Иэрэгэй диэн тугуй (чараас тимири үүттүүр тэрил)

2 түһүмэх. Тылы быһаарыы (ким билбит Россия былааҕын көрдөрөр): + - 2 баал.

Бэгэччэк – киһи харыта баппаҕайы кытта холбоһор сүһүөҕэ.

Ордуу – уйа; олохсуйан олорор сир.

Тума – аска булкуйан амтанын тупсарар ас, аһы тупсарыы.

Сымыһах – киһи – сүөһү аллараа уоһун анна. Төрдө.

Тумарык – ыраах көстөр күдэн бүрүө, туманныран көстүү.

Эмэн – кырдыа барбыт.

Көтөҕө – тиит мутукчата хагдарыйан тохтубута

Биллэрик – киирэр ааны утары эркингэ сыстан турар орон.

Байым – дэлэй , өлгөм, элбэх.

алаһа – киэң- куоң дьизэ, олорорго табыгастаах, үчүгэй дьизэ.

3 түһүмэх. Таабырыннар. 2 баал

А) Чараасчаан, үрүнчээн, кырачаан, төгүрүкчээн, аан дойду үрдүгэр барытыгар үчүгэйкээн баар үһү (манньыат)

Б) Дүлүн устун сүүрбүт, сүтүгүн булбут, бэйэтэ сүтэн хаалбыт (буулдыа)

В) Хаппар саҕа хараҕа хамныыр харамай барыта мустар үһү (сүөһү ойбонно уулуура)

Г) Сирэ буора суох, муората уута суох, тыата маһа суох, куората дьизэтэ суох баар үһү (геогр.карта)

4 түһүмэх. Тоҕус төгүл тоҕо. 1 баал.

1. Тоҕо сылгы буорга күөлэнийэрий? (Сотору ардах түһэр.)

2. Тоҕо умайа турар оһохтон чох ыстанар? (Киһи ,кэһии кэлэр.)

3. Тоҕо кулгаах кытарар,итийэр? (Эн тускунан кэпсэтэллэр.)

4. Тоҕо үөһээ халтаһан тардыалыыр? (Сананы көрөбүһүн.)

5. Ыт тоҕо тылын таһаарарый? (Тиритэн, сөрүүкээри)

6. Тоҕо ат тыбыыраарый? (Муннун ыраастанар, куттал баар буоллабына.)

7. Тоҕо киһи уна тыната ханаһынааҕар улаханый? (Ханас өттүгэр сүрэх баар.)

8. Тоҕо тайах бадараанга батыллыбакка сүүрэрий? (Туйахтара ыыраахтардаах.)

9. Тоҕо өрүстэр муораҕа түһэллэрий? (Үрдүк сиртэн сажаланаллар).

5 түһүмэх. Өс хоһоонун сааһылаа. 3 баал.

1. Бэрт, суоҕа, буолуон, бэйэн, биир (Биир бэйэн бэрт буолуон суоҕа.)

2. Быстар, уһугунан, быа, тостор, синньигэһинэн, быһах (Быа синньигэһинэн быстар, быһах уһугунан тостор.)

3. Чүмэчитэ, үөн, эриэн, таңара, таһа, иһэ (Иһэ эриэн үөн, таһа танара чүмэчитэ.)

4. Толкуйдаа, иннинэ, туттуон, кээмэйдээ, иннинэ, кэрдизн (Кэрдизн иннинэ кээмэйдээ, туттуон иннинэ толкуйдаа.)
5. Түөн, үрүң, тэбиэн, хара, ордук, санаатааҕар, саҕа, санаа, саҕа (Тэбиэн саҕа хара санаатааҕар түөн саҕа үрүң санаа ордук.)
6. Дылы, сиэм, баһын, мин, бил, диэбиккэ, эһиилги (Эһиилги бил баһын мин сиэм диэбиккэ дылы.)
7. Этигэс, муңнаах, булугас, эрэйдээх (Муннаах булугас, эрэйдээх этигэс.)

6 түһүмэх. 3 баал Таай. Тыллары таайыы. Экранна көстөр 6 предмети хамаанда аайыттан биирдии кыттааччы быһааран, ойуулаан этэн таайтарар.

Хас биирдии хамаанда блыы ойууну таайыахтаах. Хамандыыр ойууну көрөн туран ойуулаан таайтарар. Эппиэт уопсай бириэмэтэ көрүллэр.